TA’LIM JARAYONIDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARNI QO’LLASHNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI

Qarshiboyeva Bahoroy Kamol qizi
Hikmatullayeva Farangiz Asatulla qizi
Ravshanova Saodat Nurulla qizi
Toshpo’latova Umida Istamjon qizi
Chirchiq davlat pedagogika universiteti
“**Texnologik ta’lim**” yo’nalishi talabalari

Annotatsiya: Ushbu maqolada ta'lim jarayonida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini (AKT) qo‘llashning pedagogik imkoniyatlari yoritilgan. Zamonaviy texnologiyalar o‘quvchilarning bilim olish jarayonini faollashtirish, mustaqil fikrlashini rivojlantirish, dars samaradorligini oshirish hamda interfaol metodlarni tatbiq etishda muhim vosita sifatida namoyon bo‘lmoqda. Maqolada shuningdek, raqamli resurslar, virtual laboratoriyalar, onlayn ta’lim platformalari va sun’iy intellekt imkoniyatlarining o‘quv jarayoniga integratsiyasi hamda pedagoglar oldida turgan yangi vazifalar tahlil qilinadi.
Kalit so‘zlar: zamonaviy texnologiyalar, ta'lim jarayoni, pedagogik imkoniyatlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, interfaol metodlar, raqamli ta’lim, sun’iy intellekt, onlayn o‘qitish.

Аннотатция: В данной статье освещены педагогические возможности применения современных информационно-коммуникационных технологий (ИКТ) в образовательном процессе. Современные технологии проявляют себя как важное средство для активизации процесса обучения учащихся, развития их самостоятельного мышления, повышения эффективности уроков и применения интерактивных методов. В статье также анализируются цифровые ресурсы, виртуальные лаборатории, онлайн-платформы обучения и возможности искусственного интеллекта для интеграции в учебный процесс, а также новые задачи, стоящие перед педагогами**.**
Ключевые слова: современные технологии, образовательный процесс, педагогические возможности, информационно-коммуникационные технологии, интерактивные методы, цифровое обучение, искусственный интеллект, онлайн-обучение.

Kirish

Zamonaviy texnologiyalar taraqqiyoti jamiyatning barcha sohalarida, xususan ta’lim tizimida tub o‘zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining (AKT) jadal rivojlanishi ta’lim jarayonini raqamlashtirish, masofaviy va individual o‘qitish, o‘quvchilar bilan samarali muloqotni tashkil etish kabi yangi pedagogik yondashuvlarni taqozo qilmoqda. Shu bois, davlatimiz tomonidan ta’lim tizimini raqamli transformatsiya qilishga katta e’tibor qaratilmoqda.Jumladan, “2022–2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi”da raqamli texnologiyalar asosida zamonaviy ta’lim muhitini yaratish, o‘qituvchilar salohiyatini oshirish va sifatli ta’lim resurslarini ishlab chiqish ustuvor vazifa sifatida belgilangan. Shuningdek, “Raqamli ta’limni joriy etish bo‘yicha 2023–2025 yillarga mo‘ljallangan kompleks chora-tadbirlar rejasi” asosida maktab va oliy ta’lim muassasalarida

zamonaviy texnologiyalarga asoslangan o‘quv uslublari keng joriy etilmoqda.Prezident Shavkat Mirziyoyev bu borada shunday ta’kidlaydi:

“Zamonaviy bilim va kasb-hunar egallagan, mustaqil fikrlaydigan, tashabbuskor yoshlar – Yangi O‘zbekistonning eng katta boyligi va eng mustahkam tayanchi bo‘ladi.”

Mazkur ishda ta’lim jarayonida zamonaviy texnologiyalarni qo‘llashning pedagogik imkoniyatlari, ularning o‘quv jarayoniga ta’siri, samarali joriy etish yo‘llari hamda pedagoglar oldidagi yangi vazifalar tahlil qilinadi. Mavzuni chuqur o‘rganish zamonaviy ta’lim sifati va mazmunini yuksaltirishga xizmat qiladi.Ta’lim jarayonida zamonaviy texnologiyalarni qo‘llash bugungi kunda nafaqat texnik taraqqiyotning talabi, balki ta’lim sifatini oshirishda muhim omil sifatida e’tirof etilmoqda. Raqamli savodxonlik, interfaol metodlardan foydalanish, onlayn ta’lim shakllari, sun’iy intellekt texnologiyalari – bularning barchasi zamonaviy o‘quv jarayonining ajralmas qismiga aylanmoqda. Ayniqsa, Prezident Sh.M. Mirziyoyev tomonidan ilgari surilgan “Yangi O‘zbekiston” g‘oyasi doirasida ta’lim tizimini raqamlashtirish, ilg‘or tajribalarni joriy etish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Shuningdek,zamonaviy texnologiyalarni qo’llashning pedagogik imkoniyatlari ham mavjud.Bu imkoniyatlardan biri ta’limning ko’rgazmaliligini oshirishdir. Pedagogik nuqtai nazardan zamonaviy texnologiyalarning eng muhim afzalliklaridan biri — bu ta’limning ko‘rgazmaliligini kuchaytirishidir. Ta’lim jarayonida ko‘rgazmalilik tamoyili didaktikaning asosiy talablaridan biri bo‘lib, u o‘quv materialining o‘quvchilar tomonidan aniqroq, tushunarliroq va mustahkamroq o‘zlashtirilishiga xizmat qiladi. O‘quvchi mavzuni nafaqat eshitish yoki o‘qish orqali, balki uni ko‘rish, kuzatish, taqqoslash va tasavvur qilish orqali ham chuqurroq anglaydi. Shu sababli zamonaviy texnologiyalar ta’limda ko‘rgazmalilikni ta’minlashning eng samarali vositalaridan biri hisoblanadi.

An’anaviy ta’limda o‘qituvchi asosan og‘zaki bayon, doska va kitob orqali bilim berishga tayanadi. Bunday yondashuv ma’lum darajada samarali bo‘lsa-da, barcha o‘quvchilar uchun bir xil darajada qulay bo‘lavermaydi. Chunki har bir o‘quvchining qabul qilish usuli turlicha bo‘ladi: kimdir matn orqali yaxshiroq tushunsa, boshqasi tasvir, video yoki amaliy ko‘rsatmalar orqali tezroq o‘zlashtiradi. Zamonaviy texnologiyalar aynan shu jihatni hisobga olib, ta’lim jarayonini turli ko‘rinishdagi axborot vositalari bilan boyitadi. Har qanday mavzu matn, rasm, audio, video, diagramma, animatsiya, infografika yoki simulyatsiya yordamida tushuntirilganda, o‘quvchilar uni osonroq qabul qiladi va uzoqroq eslab qoladi.

Ko‘rgazmali ta’lim vositalari o‘quvchilarning diqqatini jalb etishda ham katta ahamiyatga ega. Oddiy matnli tushuntirish ba’zan o‘quvchining qiziqishini tez yo‘qotishi mumkin, ammo rangli slaydlar, interfaol taqdimotlar, videolavhalar va animatsiyalar darsni jonlantiradi. Bunday vositalar dars mazmunini yanada ta’sirchan, jonli va qiziqarli holga keltiradi. Natijada o‘quvchilar dars jarayoniga faolroq jalb qilinadi, savollar beradi, muhokamada qatnashadi va mavzuni chuqurroq anglashga intiladi. Bu esa ta’lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Ayniqsa, tabiiy fanlar, texnika, matematika va informatika kabi fanlarda ko‘rgazmalilik muhim o‘rin tutadi. Chunki ushbu fanlarda ko‘plab mavzular abstrakt, murakkab yoki amaliy jarayonlar bilan bog‘liq bo‘ladi. Masalan, fizikadagi qonuniyatlar, kuchlar ta’siri, elektr hodisalari yoki mexanik harakatlarni faqat og‘zaki tushuntirish o‘quvchida to‘liq tasavvur hosil qilmasligi mumkin. Ammo tajribalarni video, animatsiya yoki virtual laboratoriya orqali ko‘rsatish orqali bu jarayonlar ancha ravshan bo‘ladi. O‘quvchi hodisani ko‘zi bilan ko‘rganida,

u haqidagi tushunchasi mustahkamlanadi va bilimni amaliy hayot bilan bog‘lash imkoniyati paydo bo‘ladi.

Pedagogik imkoniyatlardan yana biri o‘quvchilarning faolligini oshirishdir.An’anaviy darslarda o‘quvchi ko‘pincha passiv tinglovchi bo‘lib qoladi. Zamonaviy texnologiyalar esa uni faol ishtirokchiga aylantiradi. Interfaol doskalar, test platformalari, onlayn savol-javob tizimlari, guruhli loyiha ishlari va taqdimotlar o‘quvchini dars jarayoniga bevosita jalb qiladi.Masalan, dars davomida o‘qituvchi interfaol testlar, elektron viktorinalar yoki mini-so‘rovnomalar tashkil etsa, o‘quvchi darhol javob qaytaradi, fikr bildiradi va o‘z bilimini sinab ko‘radi. Bu esa darsni jonlantiradi, o‘quvchilarni zerikishdan saqlaydi va ularda faol o‘rganish muhitini yaratadi.

Har bir ishning yaxshi tarafi bo’lgani kabi ularda uchraydigan muammolar ham mavjuddir.Shunday ekan amaliyotda ham bir qator muammolar ham mavjud: o‘qituvchilarning raqamli texnologiyalarni yetarli darajada bilmasligi, ta’lim muassasalarining texnik jihozlanish darajasi pastligi, zamonaviy pedagogik platformalar va resurslardan to‘laqonli foydalana olmaslik holatlari uchramoqda. Shuningdek, ayrim hududlarda internet tezligining pastligi yoki uzluksizligi ham masofaviy ta’limning samaradorligiga salbiy ta’sir ko‘rsatmoqda.Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun yechim sifatida quyidagi yo‘nalishlarda ish olib borish zarur:
– o‘qituvchilarning raqamli kompetensiyalarini oshirish bo‘yicha muntazam malaka oshirish kurslarini tashkil etish;
– ta’lim muassasalarini zamonaviy texnik vositalar bilan jihozlash;
– o‘zbek tilida sifatli elektron darsliklar va raqamli platformalarni ishlab chiqish;
– sun’iy intellekt, AR/VR texnologiyalarini dars jarayonlariga bosqichma-bosqich joriy etish;
– shahar va qishloq maktablari o‘rtasidagi raqamli imkoniyatlar tengligini ta’minlash.

Xulosa qilib aytganda, ta’lim jarayonida zamonaviy texnologiyalarni qo‘llash keng pedagogik imkoniyatlarni yaratadi va bugungi ta’lim tizimini yangi bosqichga olib chiqishda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Zamonaviy texnologiyalar nafaqat dars jarayonini qiziqarli va mazmunli tashkil etish, balki ta’lim samaradorligini oshirish, o‘quvchilarning bilimni chuqurroq o‘zlashtirishiga erishish hamda ularni zamon talablariga mos holda tarbiyalashda katta ahamiyat kasb etadi. Ular yordamida ta’limning ko‘rgazmaliligi oshadi, murakkab mavzular sodda va tushunarli shaklda yetkaziladi, o‘quvchilarning mavzuga bo‘lgan qiziqishi kuchayadi va dars jarayoni yanada faol hamda interfaol tus oladi.Zamonaviy texnologiyalar ta’lim oluvchilarning faqat bilim darajasini oshiribgina qolmay, balki ularning mustaqil fikrlashi, tahlil qilish qobiliyati, muammoli vaziyatlarga yechim topish ko‘nikmalari, axborot bilan ishlash madaniyati va ijodiy yondashuvini ham rivojlantiradi. Bu esa hozirgi kunda eng muhim kompetensiyalardan biri hisoblanadi. Chunki bugungi jamiyat o‘z fikriga ega bo‘lgan, tez o‘zgaruvchan sharoitlarga moslasha oladigan, yangilik yaratishga qodir, raqobatbardosh shaxslarni talab etmoqda. Ta’lim tizimida qo‘llanilayotgan zamonaviy texnologiyalar aynan shunday sifatlarni shakllantirish uchun qulay pedagogik muhit yaratadi.Shuningdek, zamonaviy texnologiyalar o‘quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olishda ham muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi. Har bir o‘quvchining bilim darajasi, qobiliyati, qiziqishi va o‘zlashtirish sur’ati turlicha bo‘lgani sababli, ta’lim jarayonida individual yondashuv juda muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. Mirziyoyev. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi — inson qadri uchun (nutq). // 2022-yil, 28-yanvar.

2. “2022–2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi”. – Toshkent: Adolat, 2022.
3. “Raqamli ta’limni joriy etish bo‘yicha 2023–2025 yillarga mo‘ljallangan kompleks chora-tadbirlar rejasi”. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi qarori, 2023-yil.
4. Qodirova N., Usmonova M. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
5. Karimov A.X., Abdullaeva D.A. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari asoslari. – Toshkent: “ALOQA”, 2020.